

of this psychological phenomenon and manifests its elfin interpersonal relationships.

The teenage is a period of transition and crisis in the life of a child. The development of teenager's self-confidence is stipulated by the influence of the dominant internal factors, such as reflection, optimism, autonomy. The level of self-confidence is correlated with the level of manifestation of the above personal determinants.

Key words: reflection, optimism, autonomy, self-confidence, self-efficacy, self-esteem, teenage, interpersonal relationships.

Отримано: 5.09.2013 р.

УДК 159.99

А.В.Циганаш

Роль академічної мобільності у професійному розвитку майбутніх фахівців

А.В.Циганаш. Роль академічної мобільності у професійному розвитку майбутніх фахівців. У статті розглядається поняття «академічна мобільність» майбутнього фахівця з позиції сучасних психолого-педагогічних інновацій у вищій школі. Її становлення та розвиток, які насамперед можливі завдяки активній особистісній позиції індивіда у процесі навчання. Його прагнення володіти професійно значущою інформацією, опрацьовувати інформаційний простір та здобувати певну професійну кваліфікацію. А також сутність «академічної мобільності», її значення, детермінанти та психологічні умови розвитку в процесі здобуття вищої освіти, які проявляються через вміння глибоко осмислювати здобуту інформацію, та виділяти ключові компоненти.

Ключові слова: академічна мобільність, особистість, функції мобільності, синергетичні процеси, соціально-професійна мобільність, індивідуально-психологічні фактори, компоненти академічної мобільності, маршрут розвиваючої спрямованості.

А.В.Цыганаш. Роль академической мобильности в профессиональном развитии будущих специалистов. В статье рассматривается понятие «академическая мобильность» будущего специалиста с позиции современных психолого-педагогических инноваций в высшей школе. Ее становление и развитие, которые в первую очередь возможны благодаря активной личностной позиции индивида в процессе обучения. Его стремление обладать профессионально значимой информацией, обрабатывать информационное пространство и получать определенную профессиональную квалификацию. А также сущность «академической

мобильности», ее значение, детерминанты и психологические условия развития в процессе получения высшего образования, которые проявляются через умение глубоко осмысливать полученную информацию, и выделять ключевые компоненты.

Ключевые слова: академическая мобильность, личность, функции мобильности, синергетические процессы, социально – профессиональная мобильность, индивидуально – психологические факторы, компоненты академической мобильности, маршрут развивающей направленности.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні включають інновації, пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Сьогодні створюється нова педагогіка вищої школи, характерною ознакою якої є формування у молоді академічної мобільності як здатності до сприйняття змін, відкритості новому, готовності долати внутрішні і зовнішні перешкоди на шляху до професійного розвитку.

Розвиток освітніх систем і зміст навчання у сучасному світі відбувається в контексті глобальних освітніх тенденцій, які пов'язані з гуманізацією (утвердження людини як найвищої соціальної цінності), національній спрямованості освіти (невіддільність освіти від національної основи), відкритості системи освіти (визначення цілей освіти не обмежується державним замовленням, а розширюється індивідуальними потребами майбутніх фахівців), перенесенням акценту на навчально-пізнавальну діяльність, яка покликана формувати духовність, культуру особистості, планетарне мислення, цілісну картину світу, а також індустріалізацією навчання (перехід від переважно інформативних форм до активних методів і форм навчання з використанням елементів проблемності, наукового пошуку, резервів самостійної роботи тих, хто навчається), творчою спрямованістю (створення умов для самоствердження, самореалізації і самовизначення особистості, що є результатом її самоорганізації) й, найголовніше, безперервності навчання, яке відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої підготовки, досягнення цілісності і наступності у навчанні та вихованні.

Ці тенденції свідчать про те, що головною функцією освіти є розвиток людини, який можливий завдяки мобільності студентів, а саме академічної мобільності. Тому сьогодні стає актуальним розглядати не лише окремі компоненти академічної мобільності в процесі безперервної освіти, а їх взаємодію й вплив на формування професійних навичок студентів, тому що сус-

пільству майбутнього потрібні люди з актуальними знаннями, гнучкістю і критичністю мислення, творчою ініціативою, високим адаптаційним потенціалом.

Мета статті: проаналізувати існуючі розуміння феномена «академічна мобільність», її детермінанти становлення та розвиток з точки зору інноваційних тенденцій сучасного освітнього простору.

Завдання:

1. Дати визначення поняттю «академічна мобільність».
2. Визначити сутність та значення академічної мобільності студентів як умови їх професійного розвитку.
3. Проаналізувати психологічні умови та детермінанти розвитку академічної мобільності майбутніх фахівців.

Виклад основного матеріалу.

Насамперед варто розглянути поняття мобільності й академічної мобільності, представлені провідними західними й вітчизняними дослідниками. На думку О. А. Морильової і М.М. Суртаєвої, категорія «мобільність» виражає ту тенденцію в діяльності людей, у їхньому прагненні досягти задоволення своїх зростаючих матеріальних і духовних потреб, що донедавна представлялась такою природною, але обернулася відторгненням людини від результатів своєї праці, природи, соціуму, культури й, отже, від майбутнього, а тепер виразилася в прагненні досягти гармонії з усім навколишнім світом і самим собою як частиною цього світу [2, с. 12-17].

Ці дослідники розмежовують і систематизують певні функції мобільності, серед яких виділяють наступні: педагогічні (розвиваюча, виховательська, освітня, випереджальна, гуманістична, інноваційна); соціальні (прогностична, рушійна, демократична, соціальна, антикризова, розширення життєвих шансів); економічні (міграційна, діагностична, соціальне відтворення); психолого-педагогічні (діагностична, мобілізаційна, організаційно-педагогічна, рефлексивна, гностична, готовність до співробітництва).

У визначенні С.У. Гончаренка академічна мобільність – це здатність людини до свідомої трудової і соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення нею навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння нею багатств матеріальної і духовної культури.

І.А. Колеснікова підкреслює, що академічна мобільність є результатом усіх видів освітніх діяльностей майбутніх фахівців, яка виникає у свідомості студента, його суб'єктивному світі. Ця

інтеграція в певній мірі здійснюється на основі синергетичних процесів, тобто за принципом самоорганізації інформації, що поступає ззовні, має повчальний зміст. Чим свідоміше студент вибудовує траєкторію своєї освіти, тим більш керованою стає його інформаційна взаємодія зі світом [7, с. 56-58].

На думку Р. А. Лукичева, академічна мобільність є основною цінністю Європейського ареалу вищої освіти, а розвиток механізмів міжнародного академічного визнання – найважливішим елементом (аспектом) забезпечення мобільності. В. А. Попков і А. С. Коржуєв, співвідносять поняття академічної мобільності студента і конкурентоспроможності майбутнього фахівця, підкреслюють необхідність опанування студентом здатності вирішувати завдання, найрізноманітнішими за формою і змістом способами, і становлення професійною мобільністю майбутнього фахівця [14].

О. А. Морильова і М.М. Суртаєва вважають, що функціональне значення мобільності особистості полягає в тому, що вона є складовою рушійної сили мобільності системи освіти й мобільності суспільства. На їхню думку, рух уперед, впровадження й розвиток новацій неможливий без мобільної компетентної діяльності суб'єктів освіти й соціуму [2, с. 30]. Даний вид мобільності виконує змістовноутворюючу функцію різних мобільностей (у їхній взаємодії), які є затребуваними в педагогічній діяльності й «накопичуються» у педагогічній культурі [2, с. 42].

Л. Н. Лесохіна дає визначення соціально-професійної мобільності й розглядає це поняття з двох точок зору: з одного боку, це зміна позицій, обумовлена зовнішніми обставинами (такими як відсутність робочих місць, низька заробітна плата, побутова невпорядкованість тощо). У цьому випадку соціальна мобільність продиктована необхідністю адаптуватися до реальних життєвих ситуацій.

З другого боку, соціально-професійну мобільність, на думку Л.Н. Лесохіної, можна розглядати як внутрішнє самовдосконалення особистості, засноване на стабільних цінностях і потребі у самовдосконаленні. В основі цієї соціальної мобільності лежать такі поняття, як грамотність, освіченість і професійна компетентність. Як результат – внутрішня воля й розкутість особистості, здатність швидко реагувати на зміни, які відбуваються, у соціумі, у педагогічній науці й практиці, що вміє перешикуватися (при необхідності) у педагогічній діяльності [3, с. 22].

Л.І. Рибнікова вважає, що поза ціннісним підживленням соціально-професійна мобільність перетворюється в суму нескінченних і часто невиправданих дій. Одним із шляхів формування

соціально-професійної мобільності майбутнього фахівця, на її думку, є практичне навчання [1, с.8].

Існує розподіл соціально-професійної мобільності на два вектори за П. Сорокіним: 1) вертикальна, тобто сукупність взаємодій, що сприяють переходу індивіда з однієї соціальної стратифікації до іншої; 2) горизонтальна, тобто вдосконалювання професійної майстерності, підвищення компетентності й ефективного використання особистісних якостей у професійному розвитку; гнучкість професійних поглядів і дій, здатність особистості до самовираження в конкретних професійних умовах, що змінюються [7, с. 41].

Поняття «академічна мобільність» сьогодні має кілька значень у педагогічній науці. Так, А. Слепухін відносить дане поняття до «форм освітньої інтернаціоналізації» і співвідносить її з дослідженням міжнародних студентських обмінів [7, с. 45]. У сучасній закордонній педагогіці вищезгадане поняття трактується як «рівні можливості доступу до численних постачальників і користувачів послуг в області вищої освіти, рівна підтримка в розвитку знань, рівні умови оцінки й визнання послуг, навчочок і здібностей, а також рівноцінні умови праці й зайнятості» [6, с. 26].

Поняття академічної мобільності зводиться до проблеми вільного пересування суб'єктів освітнього процесу й проблемі визнання наявного рівня національної освіти в контексті інтернаціонального освітнього простору, що повинне забезпечити вільний доступ до освітньої й професійної діяльності в інших країнах. Аналізуючи визначення академічної мобільності, наведені вище, можна зробити висновок про їхнє ототожнення з подібними (але не рівнозначними) поняттями, такими як транснаціональна (або трансгранична) освіта, а також інтернаціоналізація і європеїзація освітнього простору [3, с. 39].

Однак, академічна мобільність не може обмежуватися лише можливістю навчатися або працювати за кордоном, а саме по собі визнання національних дипломів іншими країнами ще не є доступом до професійної діяльності в цих країнах. У цей час таким доступом, поза залежністю від географічного, освітнього й політичного простору, стає професійна компетентність фахівця. Сьогодні важливо не тільки й не стільки отримати доступ до міжнародних освітніх програм, але й уміти використовувати отримані знання й досвід у своїй професійній діяльності. Крім того, поняття академічної мобільності не обмежується рамками нагромадження міжнародного досвіду в освіті. Академічна мо-

більність дозволяє суб'єктові освітнього простору переборювати ті межі власної освітньої діяльності, які задані ззовні.

Отже, сутність академічної мобільності полягає у сучасних тенденціях освіти на пострадянському просторі, що створює умови для розвитку академічної мобільності усередині системи безперервної вищої професійної освіти, за допомогою наступних вимог, пропонованих до процесу професійної підготовки фахівця: маневреність професійних освітніх програм, безперервність і узагальненість знань, оперативність і гнучкість майбутнього фахівця. Значення академічної мобільності набуває актуальності у зв'язку з тим, що вона окреслює сучасні тенденції безперервної освіти, виховання та формування майбутніх фахівців.

Академічна мобільність є, з одного боку, результатом функціонування системи безперервної освіти, а, з другого боку, робить центральний організуючий вплив на всі етапи формування й функціонування системи безперервної освіти. Розвиток академічної мобільності в рамках системи безперервної освіти можна здійснювати за допомогою наступних вимог, пропонованих до процесу професійної підготовки фахівця: маневреність професійних освітніх програм, безперервність і узагальненість знань, оперативність і гнучкість майбутнього фахівця.

Маневреність професійних освітніх програм – це таке конструювання змісту утворення і його організаційних форм, при якому передбачається можлива зміна людиною на певному життєвому етапі області власної професійної діяльності або одержання паралельно декількох спеціальностей у різних вузах [4, с. 11]. *Безперервність* знань – це освіта, що не припиняється, і самоосвіта, зміна цілей, завдань і функцій різних ланок освітньої системи, у якій початкові ланки формують знання-знайомство, що поступово розширюється й переходить на стадії одержання базової підготовки в знання-уміння, а потім – у знання-трансформацію, коли людина, працюючи в якій-небудь галузі, висуває нові цілі й показує шляхи їхнього досягнення.

Узагальненість знань – це здатність фахівця сприймати конкретне знання, як частину узагальненого знання й розглядати перше з них як прояв другого; знання й досвід здійснення узагальнених способів діяльності забезпечують майбутнім фахівцям об'єднання різнорідних предметних знань у єдиний функціонуючий комплекс.

Оперативність – це готовність майбутнього фахівця застосовувати знання в різних ситуаціях; сприяння розширенню досвіду здійснення різних способів діяльності або оперування

навичками й уміннями, засвоєними в різних ситуаціях; для досягнення такої якості знань у майбутніх фахівців необхідно, щоб у їхнє навчання й підготовку включалися не лише інформативні матеріали, правила, які дають лише орієнтири для виконання певних дій й їхньої послідовності, але й матеріали, які допомагають здобувати вміння й навички пошуку знань і визначення способів діяльності, придатних для варіативних ситуацій.

Гнучкість – це здатність майбутнього фахівця самостійно знаходити засоби застосування своїх знань у ситуації, що змінилася; пропонувати ці самостійно знайдені або самостійно сконструйовані способи застосування таких знань в аналогічних ситуаціях [5, с. 81].

У такий спосіб представляється очевидним, що поняття академічної мобільності студента нерозривно пов'язане з поняттям конкурентоспроможності майбутнього фахівця, оскільки конкурентоспроможність, як і академічна мобільність, визначається не тільки професійним, але й індивідуально-особистісним компонентом, тобто сукупністю індивідуальних стійких властивостей, які складаються зі здатностей, рис характеру, потреб і станів, що дозволяють продуктивно функціонувати в професійній діяльності й професійному спілкуванні [8, с. 17-25]

Н. Тамарська характеризує конкурентоспроможність за наступними параметрами: здатностями, риси характеру, станами [8, с. 3]. Розглянувши дані параметри, стає очевидним, що найбільш яскраво виражені риси компонентів конкурентоспроможності фахівця властиві й категорії академічної мобільності, тому доцільно привести їх більш докладну характеристику: 1) здатності (чіткість цілей і ціннісних орієнтацій, творче відношення до справи, психологічна пластичність, незалежність, здатність до ризику, здатність бути лідером, толерантність); 2) риси характеру (працьовитість, прагнення до безперервного саморозвитку й постійному професійному зросту); 3) стани (конгруентність, стресостійкість, стеничність).

Так, поняття ціннісних орієнтацій у контексті категорії академічної мобільності студента може бути інтерпретоване як ціннісна й професійна спрямованість. Змістовна сторона ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця, яка виходить за межі регіональних і поточних завдань країни. Поняття психологічної пластичності є невід'ємною характеристикою, як конкурентоспроможності, так і академічної мобільності, оскільки має на увазі здатність зміни (тобто руху, мобільності) тих або інших дій або діяльності залежно від певних умов. Здатність до ризику,

продиктованого різними педагогічними ситуаціями, дозволяє студенту виробити певний стиль діяльності в освіті, що також сприяє розвитку академічної мобільності.

Стан стресостійкості не тільки сприяє створенню емоційного комфорту й професійного благополуччя, і є запорукою успішного становлення професійної діяльності майбутнього фахівця, а також може бути певною «страховкою» безболісної зміни видів діяльності, адаптації до нових умов і факторів, тобто гнучкої й мобільної перебудови власного професійного шляху.

В. А. Попков і А. В. Коржуєв, співвідносячи поняття мобільності студента й конкурентоспроможності майбутнього фахівця, підкреслюють необхідність оволодіння студентом здатністю вирішувати завдання, найрізноманітніші за змістом й формами шляхами, що, у свою чергу, формує становлення професійної мобільності майбутнього фахівця [6, с. 53].

Отже, основними психологічними умовами розвитку академічної мобільності є вертикальна інтеграція системи безперервної освіти від етапу формальної освіти (підготовка фахівця у вузі) до етапу соціально-професійної адаптації майбутніх фахівців і орієнтації на кар'єрний шлях фахівця і його життєве зростання. При цьому відбувається трансформація академічної мобільності в інші види мобільності, зокрема, соціально-професійну мобільність.

Зв'язок таких категорій, як мобільність (у тому числі соціально-професійна), академічна мобільність студента й професійна компетентність фахівця, можна розглядати з різних позицій. З одного боку, як підкреслює Л.М. Лесохіна, поняття професійної компетентності лежить в основі соціально-професійної мобільності фахівця. Це пояснюється тим, що фахівець, маючи певний рівень професійної компетентності, може використовувати її для подальшого зросту, тобто для розвитку власної професійної мобільності. З іншого боку, поняття академічної мобільності студента можна розглядати як заставу успішного становлення професійної компетентності фахівця. Під професійною компетентністю розуміється інтегральна характеристика, яка визначає здатність фахівця вирішувати професійні проблеми й типові професійні завдання, що виникають у реальних ситуаціях професійної діяльності, з використанням знань, професійного й життєвого досвіду, цінностей і нахилу [8, с. 24].

Якщо розуміти професійну підготовку як процес професійного розвитку, оволодіння досвідом майбутньої професійної діяльності, то можна сказати, що компетентний фахівець спрямований у майбутнє, передбачає зміни, орієнтований на самостійну

освіту. Важливою особливістю професійної компетентності людини є те, що компетентність реалізується в сьогоденні, але орієнтована на майбутнє [8, с. 36]. Дана характеристика професійної компетентності підкреслює її зв'язок з поняттям академічної мобільності, оскільки результати розвитку академічної мобільності студента також проявляються в майбутньому, у процесі його професійної діяльності.

Студентська мобільність формується й розвивається в системі безперервної освіти на базі формальної, неформальної й інформальної освіти. Очевидно, що для забезпечення її розвитку необхідна побудова індивідуального освітнього маршруту студента.

Н.М. Суртаєва трактує індивідуальні освітні траєкторії, як певну послідовність елементів навчальної діяльності кожного учня з реалізації власних освітніх цілей, що відповідає їхнім здатностям, можливостям, мотивації, інтересам, здійснюваним при координуючій, організуючій, консультуючій діяльності педагога [8, с. 12]. С. А. Вдовіна, Г. А. Клімов, В. С. Мерлін розглядають дане поняття як прояв стилю навчальної діяльності кожного учня, що залежить від його мотивації, вміння навчатися й співробітничати з педагогом.

З погляду Т.О. Собіної [7, с. 39], індивідуальна освітня траєкторія являє собою цілеспрямовану освітню програму, яка забезпечує студенту позиції суб'єкта вибору, розробки, реалізації освітнього стандарту при здійсненні педагогом педагогічної підтримки, самовизначення й самореалізації. Т.О. Собіна включає в структуру індивідуальної освітньої траєкторії студента наступні компоненти: цільовий (включає постановку цілей у провідних напрямках в області отримання освіти, які формулюються на основі державного освітнього стандарту); змістовний (відображає реалізоване в рамках конкретної освітньої програми зміст освіти); технологічний (включає використання технологій, методи, методики, системи навчання й виховання); діагностичний (розкриває систему діагностичного супроводу); організаційно-педагогічний (визначає режимні умови реалізації: вік, рівень готовності до засвоєння освітнього матеріалу, освітні потреби; результативний (опис очікуваних результатів реалізації освітніх програм).

За словами В.А. Деркунської [5, с. 48] орієнтація освіти на особистість студента, як одна з тенденцій гуманізації освіти полягає в урахуванні його індивідуальних особливостей і інтересів у процесі навчання (О.В. Бондаревська, С.В. Кульневич, В.В. Серіков, С.Д. Смирнов, І.С. Якиманська). На думку В.А. Дер-

кунської, у першу чергу це пов'язано з можливістю вибору студентом індивідуального освітнього маршруту й посиленням цієї тенденції при конструюванні освітніх програм для вузів. Вибір індивідуального освітнього маршруту студентом у процесі здійснення й розвитку власної мобільності обумовлений різноманітністю цілей і ціннісних характеристик мобільності, очікуваного кінцевого результату. В умовах системи безперервної освіти розвиток мобільності студента відбувається за рахунок залучення потенціалу системи додаткової професійної освіти, використання досвіду закордонних систем освіти, а також з урахуванням особистісних якостей і потреб студента. Таким чином, здійснення й розвиток студентської мобільності тільки в рамках традиційної системи вищої освіти стає практично неможливим, тому необхідність побудови індивідуального освітнього маршруту для «мобільного студента» не піддається сумніву [6, с. 42].

Перш ніж перейти до характеристики індивідуального освітнього маршруту студента з метою розвитку мобільності, проведемо аналіз самого поняття «індивідуальний освітній маршрут». Індивідуальний освітній маршрут – це тимчасова послідовність реалізації освітньої діяльності студента, який навчається. Індивідуальний освітній маршрут може змінюватися й залежить від динаміки виникаючих освітніх завдань. Освітній маршрут дозволяє інакше, ніж навчальний план конструювати тимчасову послідовність, форми, і види організації взаємодії у системі «студент-педагог» [1, с. 19]. Індивідуальний освітній маршрут – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу учня в освіті: інтелектуального, емоційно-вольового, діяльнісного, морально-духовного [1, с. 21].

На думку А.С. Гаязова, індивідуальна освітня траєкторія, індивідуальний освітній маршрут – складова частина узагальненого освітнього маршруту, який поєднує їх у концентрованому виді. Такий підхід дозволяє розглядати поняття «індивідуальний освітній маршрут» із двох точок зору: як один з безлічі можливих варіантів індивідуального освітнього зростання особистості і як результат взаємодії студента з освітнім середовищем, що відображає взаємодію зі специфічно узагальненим освітнім маршрутом. Загальним і специфічним у ньому виступає те, що, як складне суспільне явище, воно містить у собі етапи, періоди й лінії просування при отриманні освіти. Етапи перебувають у прямому зв'язку з усвідомленням, зануренням і освоєнням освітнього середовища; періоди відображають розуміння студента необхідності отримання освіти; пізнання й ствердження себе; отримання й система-

тизацію знань; усвідомлення себе як майбутнього фахівця; орієнтація на свою майбутню професійну діяльність. Найцікавіше просування в освітньому маршруті, що будується за наступними життєво важливими лініями: особистісного зросту, знань і лінією професійного самовизначення [7, с. 34-37].

У найбільш загальному виді виділяють три типи індивідуальних освітніх маршрутів, які відображають провідну спрямованість студентів (в особистісному, освітньому, професійному планах) при отриманні освіти. У зв'язку з тим, що ці типи характерні для всіх рівнів, але більш характерні для професійної освіти, маршрут адаптивного типу вимагає використання освіти для підготовки себе до сучасного соціально-економічної і культурної ситуації. Маршрут розвиваючої спрямованості характеризується широким розвитком можливостей, здатностей і всього творчого потенціалу людини, яка отримує освіту. Маршрут творчої спрямованості містить у собі не тільки розвиток особливостей і можливостей, але й цілеспрямоване їхнє використання для перетворення, «побудови» себе, власної освіти, кар'єри, життя. Такий підхід сприяє розгляду індивідуального освітнього маршруту (траєкторії) у контексті життєдіяльності студента, його позицій, поглядів, цілей, планів [8, с. 33-39]. У процесі здійснення й розвитку власної мобільності студент проходить всі етапи формування індивідуального освітнього маршруту, позначені вище. Під студентською мобільністю треба розуміти не тільки можливості територіального пересування студента в процесі навчання (з одного вузу в інший, з однієї країни в іншу), але і його усвідомлений вибір у власній освітній і професійній діяльності.

Отже, основним компонентом академічної мобільності слід вважати рух за обраною освітньою траєкторією від адаптивного типу (свідомий вибір професії у відповідності до здібностей, схильностей, прагнень, а також (в ідеалі) відповідно до аналізу існуючих позицій обраної професії на сучасному ринку праці) до побудови кар'єри, вибору подальшого професійного шляху (і може супроводжуватися зміною професії), а також у процесі формування життєвих і професійних цінностей та ідеалів. Даний тип індивідуального освітнього маршруту лежить в основі самоосвіти й саморозвитку людини.

Висновки. Сутність академічної мобільності полягає у сучасних тенденціях освіти на пострадянському просторі, що створює умови для розвитку академічної мобільності всередині системи безперервної вищої професійної освіти за допомогою наступних вимог, запропонованих до процесу професійної підготовки фахів-

ця: маневреність професійних освітніх програм, безперервність і узагальненість знань, оперативність і гнучкість майбутнього фахівця. Значення академічної мобільності набуває актуальності оскільки, вона окреслює сучасні тенденції безперервної освіти, виховання та формування майбутніх фахівців.

Академічна мобільність є, з одного боку, результатом функціонування системи безперервної освіти, а, з іншого боку, робить центральний організуючий вплив на всі етапи формування й функціонування системи безперервної освіти.

Категорія академічної мобільності перебуває в центрі вертикальної інтеграції системи безперервної освіти, визначаючи наступність її щаблів – від етапу формальної освіти (підготовка фахівця у вузі) до етапу соціально-професійної адаптації майбутніх фахівців і орієнтації на кар'єрний шлях фахівця та його життєвий зріст.

Становлення й розвиток академічної мобільності студента забезпечується особистісним творчим перетворенням освітньої й професійно-педагогічної дійсності.

Список використаних джерел

1. Александров В.Б. Понимание и социально-познавательный опыт субъекта / В.Б.Александров // Опыт и его место в социальном познании. – Калининград: Изд-во Калининского гос. ун-та., 1994. – 129 с.
2. Бондарева Е.В. Направленность на формирование профессиональной компетентности как путь совершенствования экономического образования /Е.В. Бондарева. – М.: Наука, 2003. – 315с.
3. Вітвицька С. Практикум з педагогіки вищої школи. Методичний посібник для студентів магістратури за модульно-рейтинговою системою навчання / С. Вітвицька. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 396 с.
4. Гришанова Н.А. Развитие компетентности специалистов как важнейшее направление реформирования профессионального образования /Н.А. Гришанова // Квалиметрия в образовании: методология и практика: материалы X Симпозиума. Кн.6. – М.: Изд-во Исслед. центра проблем качества подготовки специалистов, 2002. – 234 с.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – 344 с.
6. Митина Л.М. Психология развития конкурентоспособности личности / Л.М.Митина. – М.: Московский психолого-

социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2002. – 218 с.

7. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В.Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.
8. Kohler J. Quality Assurance, Accreditation, and Recognition of Qualifications as Regulatory Mechanisms in the European Higher Education Area/ Higher Education in Europe. – Vol. XXVIII. – No. 3. – October 2003. – С.32-36.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Aleksandrov V.B. Ponimanie i sotsialno-poznavatelnyiy opyt sub'ekta / V.B.Aleksandrov // Opyit i ego mesto v sotsialnom poznanii. – Kaliningrad: Izd-vo Kalininskiy gos. un-t., 1994. – 129 p.
2. Bondareva E.V. Napravlennost na formirovanie professionalnoy kompetentnosti kak put sovershenstvovaniya ekonomicheskogo obrazovaniya / E.V. Bondareva. – M.: Nauka, 2003. – 315p.
3. Vitvitska S. Praktikum z pedagogiki vischoyi shkoli. Metodichniy posibnik dlya studentiv magistraturi za modulno-reytingovoyu sistemoyu navchannya/ S. Vitvitska. – Zhitomir: Vid-vo ZhDU Im. I. Franka, 2005. – 396 p.
4. Grishanova N.A. Razvitie kompetentnosti spetsialistov kak vazhneyshee napravlenie reformirovaniya professionalnogo obrazovaniya /N.A. Grishanova // Kvalimetriya v obrazovanii: metodologiya i praktika: materialyi H Simpoziuma. Kn.6. – M.: Izd-vo Issled. tsentra problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2002. – 234 p.
5. Zimnyaya I.A. Klyuchevyye kompetentsii – novaya paradigma rezultata obrazovaniya / I.A. Zimnyaya // Vyisshee obrazovanie segodnya. – 2003. – № 5. – 344 p.
6. Mitina L.M. Psihologiya razvitiya konkurentosposobnosti lichnosti / L.M.Mitina. – M.: Moskovskiy psihologo-sotsialnyiy institut; Voronezh: Izdatelstvo NPO «MODEK», 2002. – 218 p.
7. Hutorskoy A.V. Klyuchevyye kompetentsii kak komponent lichnostno-orientirovannoy paradigmy obrazovaniya / A.V.Hutorskoy// Narodnoe obrazovanie. – 2003. – № 2. – P. 58-64.
8. Kohler J. Quality Assurance, Accreditation, and Recognition of Qualifications as Regulatory Mechanisms in the European Higher Education Area/ Higher Education in Europe. – Vol. XXVIII. – No. 3. – October 2003. – P.32-36.

A.V.Tsyhanash. The role of academic mobility in the professional development of future specialists. This article envisages the concept of future specialist's «academic mobility» from the perspective of modern professional psychological and pedagogical innovation in higher school, its formation and development, which primarily is possible due to the active personal position of the individual in the education process, his desire to own professionally meaningful information, process information space and gain a professional qualification. As well as the essence of «academic mobility», that is the modern trend of education in post-Soviet space, which creates conditions for the development of academic mobility within continuing higher vocational education with the following requirements proposed in the process of professional training: mobility of professional educational programs, continuity and generalized knowledge, efficiency and flexibility of future specialists. The value of academic mobility becomes important in view of the fact that it outlines current trends continuing education, training and formation of future professionals. Academic mobility is on the one hand, the result of the system of continuing education and, on the other hand, makes the central organizing influence on all stages of formation and functioning of the system of continuing education. The formation and development of academic mobility of students provided personal creative transformation of education and vocational and educational reality.

Key words: academic mobility, identity, mobility features, synergetics processes of social and professional mobility, individual psychological factors, components of academic mobility, route of developing orientation.

Отримано: 11.09.2013 р.

УДК 37.015.4:371.134:371.123

О.І.Чепішко

Психологічні умови розвитку професійної свідомості майбутніх учителів

Чепішко О.І. Психологічні умови розвитку професійної свідомості майбутніх учителів. Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню психологічних умов розвитку професійної свідомості майбутніх вчителів. Показано сучасний стан дослідження проблеми розвитку професійної свідомості вчителя та перспективи її вирішення. Проведено теоретичний аналіз вказаних умов та особливостей їх становлення на